

1. Той е вечният творец.
2. Стараейки се, постигнах звание.
3. Доблестният, покоен и опростен
4. ... сеййид молла Салих, син на
5. Халил ага ...

Званието *молла* (molla – учен, духовник; ученик в медресе) на покойния Салих в този надпис, както и на покойния дервиш със същото име в представения по-горе надпис върху третия камък потвърждава сведенията на някои от местните жители, че при джамията е имало медресе.

Всички жители на селото са бекташи. По традиция някои от тях – обикновено по-възрастни мъже и жени, редовно посещават тюрбето в неделя привечер. Затова тук няма специално излъчен човек, който да отговаря за тюрбето и да е упълномощен да пали свещи при гробовете му всяка неделя вечер.

Дервишкото гробище, двете относително самостоятелни тюрбета при него и датите в разчетените надписи от К. Венедикова ми дават основание да смятам, че с. Биволяне е било стар бекташки център в Източните Родопи.

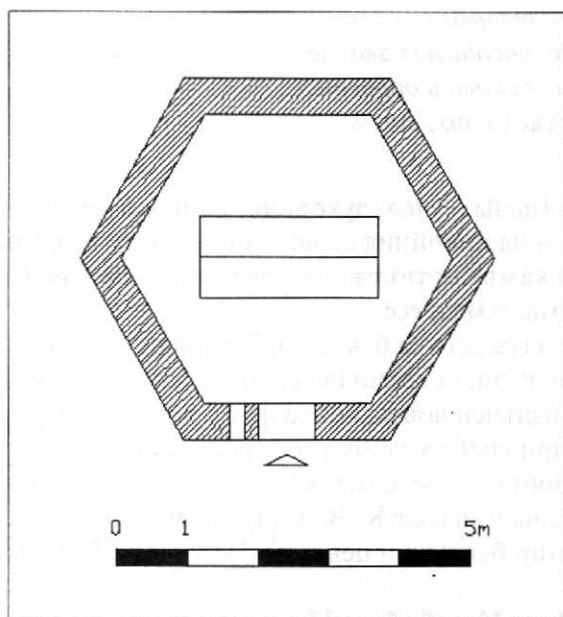
Тюрбето на Али Коч баба в Никопол

Тюрбето на Али Коч баба се намира в южния край на града и е разположено върху огромен скален масив, местността под който се нарича Теккето.

Днес тюрбето представлява шестстенна каменна сграда, построена с добре издялани квадрати. Тя се отличава с дървен пирамидален покрив, обшит с поцинкована ламарина (ил. 48). Стените са високи около 1,50 м и дълги около 2,30–2,40 м. Сградата има само един прозорец, който се намира вляво от входа. Всички стени, без северната, където е входът, са заринати до стрехата с пръст. Гледано отзад, това тюрбе наподобява могила с пирамидален връх (ил. 49).

Гробът на светеца е с главата на югозапад. Той е дълъг 2,52 м и широк 1,15 м. Върху него има могила, обградена с дървена рамка. Тя също е покрита със зелено платно и различни видове кърпи. Надгробният камък при краката е с природна форма. Надгробният знак при главата е нов и представлява мраморна плоча. Върху нея е изписан текст, първият ред от който е на османски, а другите са на турски. Този текст гласи:

Той Вечният!
 Фатиха за душата
 на Али Коч баба наша,
 син на румелийския завоевател
 Сеййид Али [и] внук
 на Хадџи Бекташ,
 [който е от потомците] на Пророка.
 Род. —
 Ум. 25. 9. 1396 г.



XXI. План на тюрбето на Али Коч баба

Мраморната плоча е поставена при последния ремонт на тюрбето. Преди него на нейното място е имало антропоморфна фигура, представляваща мъжко допоясно изображение. Тя е направена от парче дърво, облечено в мъжка риза. Главата е маркирана с червен фес и бяла чалма. Днес това антропоморфно надгробие все още се пази подпряно на стената зад новата надгробна плоча (ил. 50).

Последният ремонт на тюрбето е направен в началото на 90-те години на XX в. Тогава стените и таванът са облицовани с шперплатови плоскости, боядисани с бяла боя, а подът е циментиран. По-голямата част от парите за този ремонт са дадени от гостувал в Никопол турчин от Република Турция, който се представил на местните турци като потомък от рода на Али Коч баба. Текстът върху мраморната плоча е поръчан от същия човек.

В основите при входа на тюрбето са вградени и големи каменни отломъци от стар градеж. Такива каменни отломъци са заринати и пред самото тюрбе. Върху повечето от тях личат архитектурно-декоративни елементи. Тези отломъци са по всяка вероятност остатъци от първичната сграда, а съдейки по големината им, тя би трябвало да е била доста голяма. Във връзка с това може да се каже, че каменните квадри, с които е построена днешната сграда, са остатъчен материал от първичния строеж.

Засега няма данни кога и по каква причина е била разрушена първичната сграда на тюрбето. За първи път това тюрбе се споменава от Евлия Челеби, който пише: „Вътре в лозята на южната страна на града се намира гробницата на Али

Коч баба.“¹² Вероятно същото тюрбе е имал предвид и Ф. Каниц, който пише, че когато минавал през Никопол, забелязал южно от града „покритото с цинк текке на един турски светец“¹³.

В един османски регистър от средата на XVI в. (1544–1561), преведен и публикуван частично от Б. Цветкова през 1963 и 1972 г., се изтъква, че в Никопол има завийе на Али Коджу (Кочи), който бил от дервишите на Коюн баба¹⁴. Според Б. Цветкова в този документ се съобщава, че „след като починал споменатият дервиш (т.с. Али Коч – б. а., Л. М.), по негова воля се събрали дервишите и [решили] ракията, добита от собствените им лозя и градини, да се изразходва за проходящите в споменатото завие“¹⁵. Но този откъс от документа е преведен неточно¹⁶. Същият текст е публикуван и от Й. Л. Баркан. В него се казва: „След смъртта на споменатия дервиш [Али Коч баба] някои от възлюбените му дервиши се обединили и изразходвали за [издръжка на] отсядащите в споменатото завийе пътници плодовете от лозята и градините, посадени от тях със собствените им ръце и с пот на чело“¹⁷.

Завийето и тюрбето на Али Коч баба се споменават и от Е. Х. Айверди въз основа на дефтер № 124 от Архива на Министерския съвет на Република Турция (№ 20343 и № 21873 от 1070 г. по х./1659–1660 г.)¹⁸.

За Али Коч баба се вярва, че е погребан там, където е починал, т.е. гробът му в тюрбето обозначава мястото на неговата смърт. Според текста върху новото му мраморно надгробие той е умрял на 26.IX.1396 г. – датата на добре известната битка при Никопол между войската на султан Баязид I (1389–1402) и кръстоносците, предвождани от унгарския крал Сигизмунд. Но някои сведения от посочения погоре регистър¹⁹ дават основание да се смята, че Али Коч баба е умрял в края на XV или най-късно през първото десетилетие на XVI в. Оттук следва, че първичната сграда на неговото тюрбе е построена най-вероятно през първата половина на XVI в.

Според някои турци в Никопол Али Коч баба е бил приживе народен герой, защото защитавал хората от разбойници и грабежи. Впоследствие той е обявен за светец, схващан предимно като лечител и помощник на изпаднали в беда хора. Един от най-популярните разкази по този повод е, че той се привиждал на някои болни, докато градската болница била в съседство на тюрбето му.

¹² Пътуване на Евлия Челеби из българските земи през средата на XVII век. Преведе от турски Д. Г. Гаджанов. – Периодическо списание, т. 70, год. 21, свезка 9–10, Пловдив, 1909, с. 659.

¹³ K a n i t z, F. Donau-Bulgarien und der Balkan. B. 2. Leipzig, 1882, S. 66.

¹⁴ Ц в е т к о в а, Б. Нови архивни източници за аграрния режим в Северна България през началния период на турското владичество. – Известия на държавните архиви, 7, 1963, 325–326; Турски извори за българската история. Т. 3. С., 1972, с. 454.

¹⁵ Турски извори за българската история..., с. 454.

¹⁶ Тази информация дължа на проф. М. Кил, за което му благодаря.

¹⁷ B a r k a n, Ö. L. Osmanlı imparatorluğunda bir iskân ve kolonizasyon metodu olarak vakıflar ve temlikler. – Vakıflar dergisi, 2, 1942, s. 341.

¹⁸ A y v e r d i, E. H. Avrupa'da Osmanlı Mimâri Eserleri. C. 4. Istanbul, 1982, s. 73, № 1396.

¹⁹ Турски извори за българската история..., с. 454.